

Tisková zpráva k výstavě Země a její pán

Slezské zemské muzeum vystavuje unikátní meč posledního Přemyslovce

Země a její pán – tak se jmenuje jedna ze stěžejních výstav, kterou Slezské zemské muzeum uzavírá svůj jubilejní rok. V Historické výstavní budově v Opavě byla slavnostně zahájena v úterý 11. listopadu a potrvá až do 23. března roku 2015. Podle slov její autorky Ilony Matejko-Peterka se výstava zaměřuje zejména na fenomén správy Slezska od středověku až do roku 1918 a je návštěvnicky mimořádně atraktivní: „Ukazuje, jaký odkaz tu zanechaly nejen významné panovnické rody, ale i aristokracie, církevní představitelé a také reprezentanti měst a venkova. Lidé si mohou prohlédnout mnoho pozoruhodných památek.“ Hranice Rakouského Slezska se mírně odlišovaly od současného českého Slezska. Jeho součástí byla i dnešní polská část Těšínska a naopak v něm chybělo Hlučínsko. Od středověku do roku 1918 se tu u moci vystřídaly významné evropské dynastie: Piastovci, Přemyslovci, Lucemburkové, Jagellonci, Habsburkové, Hohenzollernové a Lichtenštejnové.

Na výstavě budou k vidění i dva unikáty – prvním je rituálně zlomený ***meč posledního Přemyslovce, ratibořského knížete Valentina Hrbatého***, zesnulého v roce 1521. „Z hodin dějepisu si asi většina z nás pamatuje, že Přemyslovci vymřeli po meči roku 1306. Pravda je ale složitější,“ vysvětluje koordinátor výstavy Ondřej Haničák ze Slezského zemského muzea. „Vraždou Václava III. v Olomouci vymřela královská dynastie. Ale nemanželský syn Přemysla Otakara II. Mikuláš zvaný Opavský (podle provincie, kterou dostal do správy) založil vedlejší linii rodu. Ta pak vládla v regionu v průběhu následujících dvou staletí.“ V současnosti na tyto panovníky kromě listin, pečeti a numismatického materiálu upomínají také další památky – z jejich popudu například byla na opavském předměstí vystavěna reprezentativní kaple sv. Kříže, dnes obecně známá pod označením Švédská.

Posledním suverénním panovníkem v mužské přemyslovské linii byl vévoda ratibořského knížectví Valentin Hrbatý, který zemřel bez potomků v roce 1521. Při ukládání jeho ostatků do rodové hrobky v klášterním kostele sv. Ducha ratibořských dominikánek byl na jeho rakev položen rituálně přelomený meč – jako symbol vyhasnutí vládnoucí dynastie v mužské linii. „Meč byl znovu vyzdvižen teprve během archeologického průzkumu pohřebiště v roce 1996 a dnes patří ke sbírkovým klenotům muzea v polské Ratiboři. Velmi si ceníme toho, že nám jej tato partnerská instituce zapůjčila. Doufáme, že tento

unikát potěší i naše návštěvníky,“ zdůrazňuje ředitel Slezského zemského muzea Antonín Šimčík. Na výstavě Země a její pán je rituálně zlomený meč posledního Přemyslovce k vidění pouze jeden měsíc – do 7. prosince.

Další jedinečný exponát, tentokrát ze sbírek Národního muzea, zamíří do Historické výstavní budovy v lednu, a to pouze na jeden týden. Jde o skutečnou raritu – *dukát opavského vévody Přemka I. ze druhé čtvrtiny 15. století*, který existuje pouze v jediném známém exempláři. „Zdá se, že už v době ražby nebyla mince užívána jako běžné platidlo, ale měla manifestovat prestiž svého vydavatele. Poprvé byl dukát Přemka Opavského zaznamenán v německých aukčních katalozích ve třicátých letech 19. století. Národnímu muzeu jej v roce 1932 darovala Numismatická společnost Československá, která předmět téhož roku zakoupila v dražbě,“ poznamenává autorka výstavy Ilona Matejko-Peterka. Do Opavy, tedy místa rezidence jejího vydavatele, pak byla mince zapůjčována jen zcela výjimečně, například k oslavám muzejních jubileí.

Výstava Země a její pán je mimořádná svým nadregionálním přesahem – na 260 exponátů pochází nejen ze sbírek Slezského zemského muzea, ale také z mnoha dalších domácích i zahraničních institucí. Návštěvníci uvidí například portréty významných panovníků, mimo jiné Marie Terezie a Josefa II., knížat z Lichtenštejna (Karla I. a Karla Eusebia), vratislavského biskupa Filipa Gottharda Schaffgotsche, olomouckého biskupa Ferdinanda Julia Troyera, místodržitele řádu německých rytířů Jiřího Viléma z Elkershausenu, představitelů významných šlechtických rodů a mnoha dalších. Pozornost si zaslouží celá řada jiných pamětihodných předmětů, jako například prapor knížete Adama Václava Těšínského z roku 1605, středověká dlaždice s erbem knížete Přemysla II. pocházející z těšínského zámku nebo epitaf Václava Vlčka z roku 1681. Do Historické výstavní budovy se také na celou dobu výstavy vrátil Opavany velmi oblíbený obraz – portrét rakouské císařovny Alžběty Bavorské, přezdívané Sissi. Pochází z roku 1857 z dílny významného portrétisty vídeňského dvora Josefa Neugebauera.

Na výstavě Země a její pán jsou také prezentovány dosavadní výsledky *průzkumu, který od léta probíhá v podzemí kostela sv. Ducha v Opavě*. Podílí se na něm řada subjektů – opavský Konvent minoritů jako vlastník a správce tohoto historického objektu, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Slezské zemské muzeum a statutární město Opava. Zapojeni jsou také odborníci z dalších vědeckých institucí (Slezská univerzita, Ústav dějin umění AV ČR, Zemský archiv v Opavě ad.). Technickou spolupráci zajišťuje firma GEO-CZ. Kostel byl od roku 1365 pohřebním místem opavských Přemyslovců a jedním z cílů výzkumu je zodpovědět otázku, zda a v jakém stavu se toto pohřebiště dochovalo. „Zatím jsme zdokumentovali kryptu v severní boční kapli, ve které se nacházejí pohřby uložené v bohatě zdobených barokních rakvích,“ rekapituluje ředitel ostravského územního pracoviště Národního památkového ústavu Michal Zezula. „Půdním radarem a průzkumnými vrty s mikrokamerou byla dále objevena dosud neznámá barokní

krypta v presbytáři a identifikovány byly i další podzemní prostory.“ Je zřejmé, že kromě dosud neznámých barokních krypt se v kostele sv. Ducha dochovaly také starší pohřební komory; jejich možnou souvislost s pohřebištěm opavských vévodů prověří archeologické sondy. Ty mohou rovněž přinést nové poznatky ke stavebnímu vývoji kostela. Aktuální výsledky průzkumu budou průběžně exkluzivně zveřejňovány na výstavě Země a její pán.

Pro její návštěvníky připravuje Slezské zemské muzeum také poutavý katalog s popisem vystavených předmětů z pera slezských historiků, bohatý doprovodný program a sérii přednášek. Aktuální informace o výstavě zájemci naleznou na webu Slezského zemského muzea a na Facebooku.

Kontakt pro novináře:

Mgr. Pavla Dluhoschová
manažerka pro média

Slezské zemské muzeum
Silesian Museum

korespondence (post address): Nádražní okruh 31, 746 01 Opava

kancelář/pracoviště (office): Nádražní okruh 31, Opava

tel.: +420 553 622 999; mobil: +420 606 634 438

e-mail: dluoschova@szm.cz; web: www.szm.cz